

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

VOLNÝ ČAS STŘEDOŠKOLSKÉ MLÁDEŽE

Vedoucí práce: Mgr. Iva Žlábková

Autor práce: Zdenka Vernerová

Studijní obor: Pedagogika volného času

Ročník: 3.

2009

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

11. června 2009

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Ivě Žlábkové
za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

OBSAH

ÚVOD	5
1 MLÁDEŽ	7
1.1 Adolescence.....	8
1.1.1 Vymezení období	8
1.1.2 Hledání a budování identity.....	11
1.1.3 Socializace.....	15
1.1.3.1 Sociální vztahy ve výchovném procesu ve volném čase.....	20
2 VOLNÝ ČAS	23
2.1 Pojetí volného času.....	24
3 VOLNÝ ČAS STŘEDOŠKOLSKÉ MLÁDEŽE	27
3.1 Aktivity ve volném čase.....	28
3.1.1 Mládež a zájmy.....	35
ZÁVĚR	38
Seznam zdrojů	41

ÚVOD

Volný čas středoškolské mládeže se stal aktuálním problémem dnešní doby. V současné industrializované společnosti došlo k značnému nárůstu objemu volného času, jak je patrné z výzkumů mládeže. Středoškoláci již nemusí pomáhat s domácími pracemi a chodem rodiny v takové míře, jaká byla obvyklá v dobách dřívějších. Vztahy mezi rodiči a jejich dospívajícími dětmi jsou v posledních letech uvolněnější a rodiče obvykle nezasahují do volného času svých dětí.

Jedinou povinností dnešních adolescentů tedy často bývá středoškolské studium a i zde je z výsledků průzkumů patrné, že se zkracuje doba věnovaná přípravě do školy. Profesionální příprava mladé lidi často nenaplnuje a nesplňuje jejich očekávání. Z vlastní zkušenosti vím, že člověk při výběru střední školy je málokdy dostatečně informován a jeho představy o zvoleném oboru jsou správné. Často se uchýlí k volbě oboru, které později litují, jelikož v ní nenalézají uspokojení zájmů, potřeb, přání a možnost seberealizace. I z tohoto hlediska mají volnočasové aktivity nezastupitelné místo v životě mládeže a získávají jistý kompenzační význam.

Osobnost středoškoláka se stále utváří a člověk nabírá zkušenosti, je lačný po informacích a zážitcích, potřebuje navazovat nové vztahy s vrstevníky a postupně se osamostatňovat. Pro mládež je charakteristická potřeba aktivity, tvořivosti, komunikace. Mladí lidé si hledají své místo ve společnosti, vyhraňují si své zájmy a pohled na svět.

Mládež by tedy měla mít volného času dostatek a vzhledem k vývojové fázi, ve které se středoškolák nachází, by měla mít potřebu tento čas aktivně a smysluplně prožít. Zajímalo mne tedy, jak doopravdy tráví středoškolská mládež svůj volný čas, jakým aktivitám se věnuje? Jak by svůj volný čas nejraději trávila a co, jí v tomto konání brání?

V první kapitole jsem nejprve zmínila definice pojmu mládež a pro představu uvedla počet obyvatel v populaci České republiky, kterých se tato problematika týká. Dále jsem se pokusila popsat období života, ve kterém se středoškolák

nachází, tedy adolescenci. Zaměřila jsem se zejména na adolescentní hledání identity, které je typické pro toto období a socializaci, jelikož si myslím, že právě tyto procesy se u mládeže uskutečňují mimo jiné i v rámci volného času.

Informace jsem čerpala převážně z knih *Adolescence* od Petra Macka, který se zabývá adolescenty jak z psychologického, tak i ze sociologického hlediska a *Vývojová psychologie* od Marie Vágnerové, kde jsem našla zajímavé informace a názory. Také se zmiňuji o sociálních vztazích v rámci výchovného procesu ve volném čase, jednak z důvodu, že studuji v programu vychovatelství a jednak proto, že středoškolská mládež během svého studia často bydlí mimo domov, tedy v domovech mládeže a to, jaké zde navážou vztahy je pro vývoj zásadní.

V druhé kapitole jsem se snažila vybrat základní definice volného času od autorů Pávková, Hofbauer a Vážanský a volný čas popsat z různých pohledů, kdy jsem využila knihy *Pedagogika volného času* od Jiřiny Pávkové.

Třetí kapitola pojednává o volném čase středoškolské mládeže a snažím se v ní odpovědět na výše zmiňované otázky týkající se volného času mládeže, kdy využívám dostupných výsledků z realizovaných průzkumů, což považuji vedle úkolu charakterizovat mládež a definovat volný čas, za cíl této práce.

Nejpřínosnějším zdrojem pro mne byl výzkum Žumárové, který se jako jediný zabývá přímo volným časem středoškolské mládeže, ale je pouze regionální. Týká se regionu východočeského a výzkumná šetření probíhala v letech 2001 - 2003. Osloveno bylo celkem 1323 studentů středních škol, gymnázií a učilišť Královéhradeckého kraje. Dále čerpám z knihy *Proměny české mládeže* od Petra Saka. Jedná se o sociologickou studii. Uvádím i jeho novější průzkumy z oblasti vývoje volnočasových aktivit u mládeže a blíže se věnuji médiím.

1 MLÁDEŽ

Pedagogický slovník definuje mládež jako sociální skupinu lidí ve věku 15 - 25 let, kteří již neplní roli dětí, ale společnost jim ještě nepřiznává plnou dospělost. Mládež má charakteristický způsob myšlení a chování, jiný systém vzorů, norem a hodnot. Každá generace mládeže reprodukuje některé kulturní hodnoty té dané společnosti, jiné naopak odmítá a vytváří hodnoty nové. To je často důvodem určitého mezigeneračního napětí, které vyvolává právě větší schopnost mladých prosazovat nové věci a menší ochota společnosti tyto změny připustit.¹

V legislativních dokumentech, např. v oblasti sociální péče, je termín mládež užíván pro mladé lidi a děti do doby dovršení 18. roku, tedy dosažení plnoletosti, bez určení dolní věkové hranice, případně s dolní hranicí 3 roky.²

Pojem středoškolská mládež je vymezen jednak časově s přibližným věkovým rozpětím 15 - 18 let a jednak školní docházkou, kdy mládež navštěvuje některou ze středních škol, učilišť, případně osmileté gymnázium.³

Pro představu o jaké procento populace spadající pod pojem mládež dle definice pedagogického slovníku se jedná, uvádím počet obyvatel ČR. Můžeme předpokládat, že obyvatelé mezi 15. - 19. rokem navštěvují v převážné většině některou ze středních škol či učilišť.

Věkové složení obyvatel v ČR k 1. 1. 2008 ⁴

Věk	ČR Počet obyvatel
15	122 027
16	129 287
17	130 881
18	129 286
19	134 946
20	134 600
21	137 884

¹ Srov. PRŮCHA, J. WALTEROVÁ, E. MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*, s. 125.

² Srov. Tamtéž, s. 126.

³ Srov. Tamtéž, s. 228.

⁴ [http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/99002A41C9/\\$File/400309001.pdf](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/99002A41C9/$File/400309001.pdf)

22	141 548
23	142 563
24	143 139
25	147 306

Počet obyvatel 15 - 19 let je 646 427.

V 90. letech byli adolescenti v populaci nejpočetnější věkovou skupinou, což se projevovalo v přeplněnosti školních tříd a v omezených možnostech trávení volného času. Rozvoj a diferenciací školství v první polovině 90. let vysokou poptávku po středoškolském studiu částečně uspokojila.⁵

V druhé polovině 90. let se počet adolescentů výrazně snižuje. Jak správně předpokládal Macek (1999), bude počet adolescentů i nadále klesat. V roce 2020 by se měl početní stav osob mezi 15 - 19 lety pohybovat mezi 477 - 481 tisíci, jedná se tedy zhruba o polovinu stavu z roku 1995.⁶

1.1 Adolescence

Termín adolescence vychází z latinského slovesa *adolescere*, které, přeloženo do češtiny, znamená dorůstat, dospívat, mohutnět. Jako pojem označující určité období života člověka, bylo toto slovo poprvé použito v 15. století a dnes je užívaným termínem především v psychologii. Označení adolescent je v českém jazyce často volně zaměňováno s výrazem dorost či dospívající, což je typické pro lékařské vědy a také právě s výrazem mládež, který je charakteristický pro sociologii a pedagogiku a jak již bylo řečeno, jedná se o pojem poněkud širší.⁷

1.1.1 Vymezení období

Přesné věkové ohraničení období se u jednotlivých autorů liší. Obvykle se podle evropského vzoru vymezuje jako druhá fáze dospívání s intervalem

⁵ Srov. MACEK, P. *Adolescence*, s. 118.

⁶ Srov. Tamtéž, s. 119.

⁷ Srov. Tamtéž, s. 11.

15 - 20 popřípadě 22 let, kdy první fáze dospívání 11 - 15 let je nazývána pubescencí. Tuto periodizaci využívá například Langmeier a Krejčířová.

Stejně tak podle Říčana je vstup do adolescence dán plnou reprodukční zralostí a dokončením povinné školní docházky, kdy si jedinec volí učební či studijní obor, tedy patnáctým rokem. Dvacátý rok je podle něj autory volen, jako konec období, spíše libovolně. Žádný výrazný mezník se nenabízí. Za významný sociální zvrát je považován vstup do povolání, který je však značně časově individuální.⁸

Většina psychologů se ale na této horní věkové hranici shoduje, ale co se týče dolní věkové hranice, zde se již datování liší. Macek ve svých pracích používá termín adolescence pro označení celého období dospívání, což je shodné s využitím tohoto pojmu na americkém kontinentě, ale jak udává, je nyní stále častěji toto časové pojetí využíváno celosvětově.⁹

Toto období života pak rozděluje na tři části - časnou adolescenci v časovém rozmezí 10 (11) - 13 let, střední adolescenci od 14 do 16 let a pozdní adolescenci s vymezením 17 - 20 let. Tyto věkové hranice jsou individuální a přibližné.¹⁰

Stejně tak u Vágnerové pojem adolescence splývá s pojmem dospívání a zahrnuje tak jednu dekádu od 10 - 20 let. Adolescenci pak dělí na dvě fáze a to ranou adolescenci od 10 (11) let do 15 let a pozdní adolescenci vymezenou přibližně intervalem 15 - 20 let.¹¹

To co tedy Říčan a Langmeier nazývají pubescencí, je pro Macka a Vágnerovou částí adolescence. Vzhledem k tématu práce je vždy pojem dospívající či adolescent myšlen pro věkové období 15 - 20 let.

Adolescence, jak ji časově vymezuje Říčan, zde nebyla odjakživa a neexistuje v každé kultuře. Ještě v 19. století u nás pro většinu lidí splývalo dosažení pohlavní zralosti s dosažením zralosti sociální. Ekonomicky samostatnými se mnohdy stávali patnáctiletí a právě ekonomická samostatnost je ve společnosti důkazem dospělosti. Ovšem dnes, i když je v patnácti letech tělesný vývoj jedince

---

⁸ Srov. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 205.

⁹ Srov. MACEK, P. *Adolescence*, s. 12.

¹⁰ Srov. Tamtéž, s. 12.

¹¹ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*, s. 323 – 324.

téměř ukončen, čeká ho dlouhý odklad a existenční závislost. Tak se v naší společnosti postupně vytvořilo zvláštní období mezi dětstvím a dospělostí, které je z vývojového hlediska nepostradatelné.¹²

Fyzický vývoj se za posledních sto let ve všech rozvinutých zemích urychluje, což je umožněno lepšími životními podmínkami (zlepšením výživy a hygieny, menším výskytem chorob apod.). Tento jev je Langmeierem a Krejčířovou terminován jako sekulární akcelerace.¹³

Ovšem naopak celková změna struktury společnosti, která se stává složitější z hlediska nároků na vzdělání a profesionální přípravu, oddaluje nástup sociální dospělosti. Dospívání se tím pádem rozšiřuje oběma směry - zkracuje se doba dětství a oddaluje se plná dospělost.¹⁴

Macek považuje za nejvýznamnější faktory, které zapříčiňují toto oddálení sociální dospělosti a dávají prostor pro vznik subkultury mládeže, zejména vysokou mobilitu obyvatelstva, hodnotovou a názorovou pluralitu, důraz na rozvoj individuality, nutnost dlouhodobé profesní specializace, demokratizaci společenského a rodinného života, nové pojetí ženské a mužské role, sexuality a partnerských vztahů, oslabení rodinných vazeb a posílení vrstevnických vztahů a vlivu školy, legislativu ochrany dětí a mládeže.¹⁵

Důležité tranzitní body při přechodu do dospělosti u českých adolescentů jsou podle Macka získání občanského průkazu v 15. letech a s tím spojená odpovědnost před zákonem. Také je to věk, kdy přestává být trestný pohlavní styk, což přispívá k zvýšenému uvědomění si vlastní sexuality a pohlavní role. Dále 18. rok, kdy se dospívající stává z právního hlediska dospělým, což mu umožňuje uzavření sňatku, možnost samostatného bydlení, získání řidičského oprávnění a právo volit. Může být také zaměstnán bez jakýchkoliv omezení. Dalším bodem je 19. rok, kdy většina středoškoláků zakončuje své studium maturitní zkouškou.¹⁶

---

¹² Srov. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 205.

¹³ Srov. LANGMEIER, J. KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 140- 142.

¹⁴ Srov. Tamtéž, s. 157.

¹⁵ Srov. MACEK, P. *Adolescence*, s. 120.

¹⁶ Srov. Tamtéž, s. 120 – 121.

Rozpor mezi fyzickou a sociální zralostí může zapříčinit poruchy chování u jedinců, kteří jsou nuceni ještě chodit do školy, ačkoliv se cítí již dostatečně zralí pro pracovní aktivitu a sní spojenou ekonomickou i osobní samostatnost.¹⁷

1.1.2 Adolescentní hledání a budování identity

Hledání vlastní identity je celoživotní proces, který nelze zúžit pouze na období adolescence, ovšem řada autorů ho považuje za akutní právě v této fázi vývoje. Průkopníkem této myšlenky je E. Erickson, který považoval ujasnění vztahu k sobě a hledání vlastní identity za základní úkol období adolescence.¹⁸

Dospívání popisoval jako konflikt mezi potřebou integrace sebe samého (ego identity) a potřebou vyrovnat se s nejasnými požadavky společnosti tak, aby byl adolescent schopen nalézt a akceptovat svoje vlastní místo a hodnotu jako člen tohoto společenství.¹⁹

„Utváření vlastní identity v adolescenci je determinováno jak subjektivně, tak objektivně. Vytváří-li společnost pro dospívající podmínky, které by se s větší či menší přesností daly nazvat „časem na rozmyšlenou“, „chráněným prostorem pro zkoušení a hledání“ či „obdobím odkladu“ (moratorium), potom proces hledání vlastní identity dostává i podobu společenského úkolu.“²⁰

Mít identitu znamená tedy znát odpověď na otázky „kdo jsem“, „co mohu“ apod., rozumět svým citům, vědět, kam patřím, kam směřuji, čemu doopravdy věřím, v čem je smysl mého života. Základ tohoto hledání nacházíme již v raném dětství a na druhou stranu i vývoj v dospělém věku můžeme chápat jako upevnění, případně přetváření identity. Adolescence v užším časovém pojetí je ovšem vrcholem tohoto osobního zápasu.²¹

---

¹⁷ Srov. LANGMEIER, J. KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 157.

¹⁸ Srov. MACEK, P. *Adolescence*, s. 78.

¹⁹ Srov. Tamtéž.

²⁰ Tamtéž.

²¹ Srov. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 232 – 234.

Adolescence by měla být ukončena dosažením dospělosti, která znamená svobodu rozhodování spojenou se zodpovědností. Adolescenti mnohdy přijímají pouze svobodu, ale o zodpovědnost již nestojí a nezvládají vymezení vlastní identity. Jedná se o psychosociální moratorium, jehož dva způsoby projevu popisuje Vágnerová:²²

Projevuje se jednak odkladem volby definitivní identity, kdy jedinec, který je relativně svobodný a ochotný experimentovat s různými sociálními rolemi a vztahy a pro kterého jsou nové zkušenosti velice lákavé a potřeba proměnlivosti je v tomto věku u něj značná, začne být frustrován velkým množstvím informací a potenciačních i reálných proměn. Člověk se zkrátka v tom všem najednou nevyzná a rád by alespoň částečně zbrzdil a odložil volbu něčeho zásadnějšího na později.²³

Dále difúzní identitou, u které jde o závažnější variantu adolescentního moratoria. Člověk je zmaten v sobě samém a to vede k různým obranám. Nejčastěji se jedná o rezignaci a ztrátu motivace k veškeré aktivitě, často spojenou s pocitem ztráty veškerých možností a marností jakéhokoliv úsilí. Adolescent najednou ztrácí pocit jakéhokoliv smyslu svého konání. U středoškoláků se můžeme setkat s náhlým, zdánlivě bezdůvodným ukončením studia či ztrátou zájmu dříve oblíbené volnočasové činnosti.²⁴

Adolescentní identita je ovlivněna pocitem značné svobody a získáním nových privilegií, jako je již zmíněné obdržení občanského průkazu a dosažení plnoletosti a více volnosti ponechané rodiči. Adolescenti sami jsou přesvědčeni, že jakékoliv omezení je nesmyslné a že je potřeba vše vyzkoušet a užívat si. Mají tendence riskovat, zjišťovat, kde leží jejich hranice. Hlavně v počátku období u nich stále přetrvává pocit jakési imunity vůči rizikům, která samozřejmě existují a nezranitelnosti.²⁵

Adolescenti upřednostňují intenzivní prožitky. Chtějí dosáhnout nějakého maxima, prožít si vzrušení a něco nového. Snadno je tato touha může svést

---

²² Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*, s. 312.

²³ Srov. Tamtéž, s. 312.

²⁴ Srov. Tamtéž, s. 312 – 313.

²⁵ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*, s. 415.

až k experimentaci s drogami a hazardování se životem.²⁶

Mládež má svou vlastní alternativní kulturu s typickým způsobem sebevyjádření a specifickým trávením volného času. Právě prostřednictvím volnočasových aktivit může adolescent nalézt sám sebe a potvrdit si svou identitu.

Langmeier a Krejčířová²⁷ přikládají činnostem mimo oblast vlastní profesní přípravy, zejména zájmovým činnostem, v procesu hledání smysluplné totožnosti a osobní významnosti zvláště velkou hodnotu, jelikož ne vždy si adolescent zvolí takové profesní zaměření, které by uspokojilo jeho přání a představy a dalo mu prostor pro seberealizaci.

Například hudba je pro značnou část jedinců velice důležitá. Spektrum různých proudů a stylů a vyznávání nějakého z nich se stává symbolem příslušnosti ke generaci či určité skupině, kdy se může stát až pouhou pózou, pro kterou je bez ohledu na obsah důležitá zejména skupinová identifikace. Uspokojuje potřebu odlišení, svobody a alternativního životního stylu. A tak tu máme vyznavače hip- hopu, punku, techna apod. Koncerty a jiné akce jsou místem setkávání a odvázání se, příležitostí pro kontakty a navazování vztahů. Jedná se o jakési rituály, které umožňují uvolnění od nároků kladených společností.²⁸

Názory na hudbu a jejich prezentace mezi adolescenty navzájem může sloužit k rychlé diagnostice osobnosti druhého, jelikož hudební směry se pojí i s určitou filozofií a životním stylem. „Řekni mi, co posloucháš, a já budu vědět, kdo jsi, jaké máš hodnoty a postoje“ takto si podle Macka jednoduše adolescent zaškatulkuje svého vrstevníka. Také aktivní provozování hudby ve volném čase umožňuje dospívajícímu seberealizaci a potvrzuje mu jeho osobnostní hodnoty.²⁹

Mezi další specifické činnosti patří tvorba graffiti, která je majoritní společností považována spíše za vandalismus. Můžeme ji ovšem vidět jako projev negace vůči stávajícím hodnotám a estetice. Vágnerová v tomto smyslu hovoří

---

²⁶ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*, s. 415.

²⁷ Srov. LANGMEIER, J. KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 156.

²⁸ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*, s. 417 – 418.

²⁹ Srov. MACEK, P. *Adolescence*, s. 51 – 52.

o „symbolickém sdělení vlastní existence a vidění světa.“³⁰

Potřeba svobody a odpor vůči komerčnímu světu vede některé adolescenty k účasti v různých ekologicky zaměřených spolcích. Přejí si jednodušší a klidný život a návrat k přírodě. Často je právě tato věková skupina účastníky různých demonstrací. I zde může jít o pouhou potřebu negace a sounáležitosti se skupinou s absencí hlubší myšlenky a představy, čeho chtějí dosáhnout.³¹

Virtuální svět je pro adolescenta příležitostí, jak si vyzkoušet v anonymitě různé varianty své identity, kterých by v reálném světě třeba ani nedosáhl. Zvláště pro nejistého dospívajícího, který se ve skutečných vztazích vždy neuplatní, hraje velkou roli komunikace prostřednictvím internetu. Pro fázi moratoria je velice typické experimentování a tak adolescenti při chatování libovolně mění své názory, dohání je do extrémů, mění svou sexuální identitu. Dospívající získávají zkušenosti v podobě reakcí, prožívají různé alternativy, často sami sebe idealizují. Jedná se o možnost, jak si vyzkoušet různé identity, aniž by byl jedinec zásadním způsobem poškozen či zatížen.³²

Počítačové hry, které taktéž reprezentují virtuální svět, se u adolescentů těší značné oblibě. Hraní těchto her je především zábavou, ale mají svou roli i při budování identity některých jedinců. Považují je za úkol, jehož zvládnutím si potvrdí osobní kompetence. Hraní je typické zvláště pro chlapce, kteří jsou více soutěživí, bývají orientováni na vlastní osobu, mají potřebu dominance a sebeprosazení. Méně často jsou hry určitou kompenzací všedního dne.³³

Sport má v životě adolescenta značný význam. Nabízí možnost kontaktu s vrstevníky a rozvíjení vztahů, podporuje schopnost spolupráce a soutěživost. Důležité je vybití energie, ke kterému při sportování dochází. Sportovní výkon a případný úspěch či neúspěch se může stát významnou složkou identity adolescenta.³⁴

---

³⁰ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*, s. 417.

³¹ Srov. Tamtéž, s. 418 – 419.

³² Srov. Tamtéž, s. 419.

³³ Srov. Tamtéž.

³⁴ Srov. Tamtéž s. 419 – 420.

Z hlediska atraktivity mnohdy platí - čím vyšší riziko, tím jsou sporty lákavější. V popředí zájmu jsou tedy adrenalinové sporty, ovšem nejen ty. Dospívající si oblíbili např. jízdu mezi vagony metra či tramvaje, a také často riskují na silnicích.³⁵

Fáze hledání a rozvoje vlastní identity se pojí s existenciálními otázkami a bádáním nad smyslem života. Jak již bylo řečeno, adolescent si uvědomuje svoji svobodu a možnosti, ale také konečnost svého bytí, jeho bezsmyslnost a občas ho toto rozjímání dovádí k úvaze, proč se vlastně o něco snažit a proč žít.³⁶

Otevření těchto otázek je ale podnětné pro rozvoj žádoucí identity, osobnosti dospívajícího. Přijímají určité hodnoty a definují si smysl a směr, kterým se chtějí ubírat. Uvědoměním pochybností, úzkostí a nejistot jako přirozených součástí života a jejich zvládnutím se adolescent stává psychicky dospělým.³⁷

Pokud hledají jistotu, která by se mohla stát spolehlivým základem v jejich rozhodování, často mění svůj postoj k víře či k ní nalézají cestu. Víra se stává oporou identity a uspokojuje potřebu přesahu vlastního života.³⁸

1.1.3 Socializace

Socializace je vysoce komplexní proces, v němž si lidské individuum osvojuje a rozvíjí sociálně relevantní schémata chování a prožívání prostřednictvím aktivní interakce s druhými lidmi. Je druhem učení, které se uskutečňuje od nejranějšího věku dítěte v jeho stycích s okolím a posléze v průběhu celého života.³⁹

Socializace začíná v rodině, jedná se o tzv. primární socializaci, pokračuje ve škole a v zaměstnání, determinovaná masmédií, ale také příslušností k různým skupinám pracovním, zájmovým a dalším. Tato interakce je ovlivněna vrozenou konstitucí člověka, jeho druhovými vlohami a dědičností. Člověk se tedy nerodí jako tabula rasa, ale to nic nemění na významu prostředí, ve kterém vyrůstá

---

³⁵ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*, s. 419 – 420.

³⁶ Srov. Tamtéž, s. 420.

³⁷ Srov. Tamtéž.

³⁸ Srov. Tamtéž.

³⁹ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*, s. 57.

a žije.⁴⁰

Socializace vede k osvojování určitých společenských rolí, tj. způsobů chování, které okolí od jedince očekává z hlediska jeho věku, pohlaví a společenského statusu. Nejde zde o pasivní přebírání schémat, nýbrž o vyrovnání se s požadavky, které jsou před člověka stavěny.⁴¹

Adolescence je v otázkách socializace specifická, mladého člověka čekají společenské změny a změny v jeho prostředí. Čím dál tím víc je brán jako dospělí a tím pádem odpovědný za své konání.

Celé období dospívání má za hlavní vývojový úkol uvolnění přílišné závislosti na rodičích a na druhé straně navazování diferencovanějších a významnějších vztahů s vrstevníky. I když proces stálého osamostatňování a rozšiřování a rozrůžňování vztahů je základním pochodem, který začíná v útlém dětství a pokračuje i v dospělosti, přece jen je období dospívání v tomto směru klíčové a rozhodující pro uspokojivé převzetí pozdějších rolí.⁴²

Důležitým bodem v procesu socializace adolescenta je změna skupiny spolužáků při přechodu na střední školu. Adolescent získává roli středoškolského studenta či učně, která nemá příliš vysoký sociální status, protože vyjadřuje skutečnost, že její nositel ještě nedisponuje dostatečnými znalostmi a zkušenostmi a tím pádem má i omezené pravomoci. Adolescent si pomalu uvědomuje i své budoucí společenské zařazení. Čeká ho další sociální diference v souvislosti s nástupem do zaměstnání či dalším studiem. V rámci socializace přikládá Vágnerová škole význam spíše z hlediska budoucího sociálního zařazení.⁴³

Jistě můžeme školu považovat za jeden z nejdůležitějších socializačních činitelů, instituci, která ovlivňuje osobnost, vztahy a právě i běžnou každodenní zkušenost dospívajících a tedy i stávající sociální zařazení. V tomto smyslu o škole hovoří Macek.⁴⁴

---

⁴⁰ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*, s. 57.

⁴¹ Srov. Tamtéž.

⁴² Srov. LANGMEIER, J. KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 149.

⁴³ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*, s. 347, 367.

⁴⁴ Srov. MACEK, P. *Adolescence*, s. 126.

Ve volbě středoškolského studia jde o dva aspekty: jednak z hlediska jedince, aby si volil takové povolání, které ho bude uspokojovat a ve kterém uplatní své specifické schopnosti, sklony a zájmy a jednak ze strany společnosti, která potřebuje získat pracovníka, který by nejlépe přispíval k plnění společenských úkolů.⁴⁵

Cílem dobré volby povolání je tedy individuální i sociální zájmy sladit. Ovšem jen malá část dospívajících má podle Langmeiera a Krejčířové při volbě středoškolského studia natolik vyhraněné zájmy a dostatek informací o tom, co zvolená profese obnáší a spíše volí studium nahodile a uvádí, že mnozí středoškoláci po 2 - 3 letech přicházejí na to, že jsou se svou volbou nespokojeni a usilují o změnu.⁴⁶

S tímto sociálním mezníkem v podobě zahájení středoškolského studia se pojí i změna prožívání volného času, kdy více než s rodinou ho jedinec tráví s vrstevníky, či v různých organizacích nebo při samostatných aktivitách. Volnočasové instituce hrají významnou roli v sociálním zařazení adolescenta a mohou kompenzovat negativní vliv rodiny, party i školní neúspěchy a rozvíjejí dovednosti a schopnosti.⁴⁷

Rodina sice nadále zůstává důležitým sociálním zázemím, místem, kam se adolescent rád vrátí, ale již nepociťuje příliš těsnou vázanost. Dospívající, který usiluje o samostatnost, tráví s rodiči stále méně času, ubývá vzájemné komunikace i společných zážitků.⁴⁸

Již u žáků 7. tříd bylo zjištěno, že více než polovina z nich se s rodiči nevěnuje žádným volnočasovým aktivitám a to se postupem vývoje stále prohlubuje. Mezi přijatelné sdílené koníčky patří poslech populární hudby a sportovní aktivity. Další volnočasovou alternativou, která je akceptovatelná pro obě strany i v tomto období, je sledování televize. Tento druh spíše zatracované zábavy, má navíc vliv na bezkonfliktní vztah rodičů a dětí.⁴⁹

---

⁴⁵ Srov. LANGMEIER, J. KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 154.

⁴⁶ Srov. Tamtéž, s. 155.

⁴⁷ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*, 346 – 348.

⁴⁸ Srov. Tamtéž, s. 350 – 353.

⁴⁹ Srov. JANOŠOVÁ, P. *Dívčí a chlapecká identita*, s. 216.

Někdy adolescent při cestě za dospělostí také prosazuje své názory za každou cenu, aniž by mu na nich nějak zvlášť záleželo, bývá vůči rodičům netolerantní, nechápavý a vztahovačný. Získané ústupky ze strany rodičů bere jako svou osobní výhru a potvrzení svých kvalit. V počátku období je nezralý, aby chápal rodičovské výhrady a dobře míněné rady. I toto patří k vývoji člověka a je nezbytnou součástí vývoje. Ze strany rodičů je v této chvíli třeba značné dávky tolerance a pochopení.⁵⁰

Kvalita vztahu rodič - adolescent souvisí podle Macka s kvalitou vztahů vrstevnických. Vysoká míra kontroly ze strany rodičů a jejich přílišná přísnost popouzí adolescentního jedince k ještě větší orientaci na vrstevníky a k vyhledávání a vytváření aliancí vůči rodičům. Špatný vztah s rodiči zvyšuje četnost kontaktů s vrstevníky, ale tyto vztahy jsou často nekvalitní.⁵¹

Ze socializačního hlediska je ovšem kolektiv vrstevníků důležitý a vznikající vztahy pomáhají uspokojovat různé psychické potřeby:

Potřebu kontaktu, která je uspokojována prostým stykem s vrstevníky, společným trávením volného času a sdílením prožitků. Adolescenti zpravidla spoustu volného času „propovídají“ s přáteli.⁵²

S kontaktem s vrstevníky souvisí i potřeba smysluplného učení, kdy komunikací s vrstevníky získávají adolescenti mnohé zkušenosti, které je spojují. Společně experimentují a řeší různé situace, při nichž se učí potřebné sociální strategie a rozlišují jejich účinnost.⁵³

Vrstevníci slouží jako zdroj sociálního učení, stávají se také neformálními autoritami, které mohou mít za určitých okolností větší vliv než dospělí. Pubescenti napodobují jeden druhého, největší vliv má vůdce či hvězda party.⁵⁴

Těchto specifických vztahů mezi adolescenty využívá peer program (česky vrstevnický program). Pracuje s faktem, že dospívající je ovlivnitelnější názorem vrstevníka více než rodiče či učitele a proškolení dobrovolníci z řad studentů

---

⁵⁰ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*, s. 350 – 353.

⁵¹ Srov. MACEK, P. *Adolescence*, s. 71.

⁵² Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*, s. 371.

⁵³ Srov. Tamtéž.

⁵⁴ Srov. Tamtéž.

nebo z mládežnických organizací vytváří pozitivní model žádoucího chování pro přibližně stejně staré jedince např. při programech prevence delikvence, zneužívání návykových látek a jiných sociálně - patologických jevů, nebo funguje jako poradce.⁵⁵

Vrstevnická skupina je vhodným místem pro porovnávání zkušeností, např. s rodiči, školou, zájmovými činnostmi a poskytuje jedinci užitečnou zpětnou vazbu na jeho chování, vystupování. Toto soužití vede k uvědomování si podobností a odlišností od ostatních.⁵⁶

Potřeba akceptace vrstevníky a získání prestiže má v tomto období velký význam. Snižuje nejistotu a pozitivně či naopak negativně, pokud dospívající není přijat, ovlivňuje vývoj sebepojetí.⁵⁷

To, že zrcadlem jsou jedinci druzí lidé a v tomto věku zvláště, potvrzuje zajímavý experiment, který uvádí Nakonečný, kdy skupina amerických studentů byla vyzvána, aby z nehezké a sociálně utlumené dívky udělala hvězdu. Studenti zvali děvče na všechny důležité večírky a snažili se, aby byla středem pozornosti. Chovali se k ní jako ke krásce. Ještě než uplynul rok, dívka se od základů změnila: vykazovala klidnou jistotu jako akceptovaná žena, uvolněné chování a zdravé sebevědomí u ní přetrvávalo i po té, co se skupina stáhla. Měla úspěchy, protože se za úspěšnou začala považovat, vzhledem k nabyté společenské prestiži. Reakce druhých na její osobu v ní takovýto dojem zanechávaly a její sebehodnocení a sebecítění bylo produktem uvedených interakcí.⁵⁸

Vliv vrstevnické skupiny, který lze vyjádřit intenzitou obav ze zavržení a snahou o značnou konformitu se skupinou, je na vrcholu v 15 - 16 letech. Postupem času vlivu party ubývá a vyspělejší a jistější adolescenti už více spoléhají na sebe, mizí nekritický obdiv a slepé přijímání všeho, co skupina proklamuje. Uvnitř se vytváří hlubší přátelské vztahy na základě společných zájmů, které mají trvalejší charakter.⁵⁹

---

⁵⁵ Srov. PRŮCHA, J. WALTEROVÁ, E. MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*, s. 274 – 275.

⁵⁶ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*, s. 372.

⁵⁷ Srov. Tamtéž.

⁵⁸ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*, s. 67.

⁵⁹ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*, s. 378.

Sociální potřebou je i touha po poznání, dosaženého zejména vlastní činností, pozorováním a samostatným hodnocením skutečností. Tyto tendence jsou v období adolescence velice silné a je zapotřebí je správně podporovat. Přirozená potřeba aktivity se projevuje ve volném čase mládeže a ve vztahu ke vzdělání. Pasivita v trávení volného času a nevhodná volba zábavy některých skupin mládeže tedy není přirozeným projevem věku, ale důsledkem výchovných chyb a vlivem prostředí.⁶⁰

1.1.3.1 Sociální vztahy ve výchovném procesu ve VČ

Středoškolák tedy prochází v období dospívání procesem socializace, kdy rodina již nepředstavuje nejdůležitější sociální zázemí a mnohdy z důvodu středoškolského studia musí trávit pracovní týden mimo ni. Je tedy důležité nejen, jaké vztahy naváže s vrstevníky, spolužáky ale také pedagogy a vychovateli domova mládeže a ve volnočasových střediscích. Podmínkou pro fungující výchovný proces ve volném čase mládeže jsou dobré vztahy mezi všemi účastníky.

Struktura těchto sociálních vztahů je velmi složitá:

Základem je vztah vychovatele a vychovávaných či pedagoga a mládeže.

K dosažení žádoucích výchovných cílů je zapotřebí navodit pozitivní vztahy, kdy je zakázáno používat příliš autoritativní výchovný styl, který může navodit spíše odpor, nepřátelství, trvalý konflikt, neúctu či nedůvěru a strach.⁶¹

Zvláštnost práce pedagoga volného času z hlediska sociálního vztahu mládež - pedagog spočívá v navození spíše přátelského prostředí, kde jsou si obě strany rovny a kdy je využíváno pozitivní motivace, osobního příkladu, participace a zákazy a příkazy jsou omezeny pouze na ty oblasti vedení, kdy se

---

⁶⁰ Srov. HÁJEK, B. et al. *Pedagogické ovlivňování volného času*, s. 107.

⁶¹ Srov. Tamtéž, s. 122.

bez nich nelze obejít (např. zásady bezpečnosti, hygieny, ohrožení osobního vývoje, nebezpečné mezilidské vztahy).⁶²

Kromě vztahu mezi pedagogem a vychovávanými jedinci vystupují v procesu významnou měrou vztahy mezi samotnou účastnicí se mládeží. I kvalita těchto vztahů závisí především na osobnosti pedagoga. Dobrých výsledků dosáhne, pokud mládež vede k vzájemné spolupráci, pochopení, toleranci a respektování se a v žádném případě netrpí ubližování, výsměch, křivdy či dokonce šikanu.⁶³

Dalšími účastníky procesu jsou bezpochyby rodiče, se kterými se pedagog dostává více či méně často do kontaktu a tento vzájemný kontakt je důležitým sociálním vztahem umožňujícím účinnost výchovného působení.⁶⁴

Znalost prostředí rodiny nebo výchovného zařízení je důležitá a vzájemná důvěra a vyrovnaný partnerský vztah mezi rodiči a pedagogem usnadňuje výchovné působení. Pedagog se mnohdy dostává do situací, kdy je diskuze s rodiči náročná a dochází k nepochopení. Je to jeden z problémů této profese, kdy může pedagog nabít dojem zbytečnosti svých snah a nepochopení výchovných záměrů ze strany rodičů.⁶⁵

Faktem ale zůstává, že za kvalitu vztahu rodič – pedagog je odpovědný především pedagog a je u něj předpokládána profesionalita a schopnost velmi dobré mezilidské komunikace, kdy musí umět volit a použít účinné formy jednání i v konfliktech.⁶⁶

Je třeba zmínit, že mnoho rodičů práci pedagoga volného času ocenit umí a váží si jí. Někteří rodiče se zajímají o aktivity svých dětí ve volném čase a tak je na místě tento zájem podporovat, pokusit se o participaci rodičů na těchto činnostech, neboť to je ideální pro vznik vřelých a pozitivních sociálních vztahů na všech stranách.⁶⁷

Z hlediska kvality mezilidských vztahů v oblasti výchovy ve volném čase hraje roli i vztah mezi jednotlivými pedagogy. Vztahy jsou strukturovány,

---

⁶² Srov. HÁJEK, B. et al. *Pedagogické ovlivňování volného času*, s. 122 – 123.

⁶³ Srov. Tamtéž.

⁶⁴ Srov. Tamtéž.

⁶⁵ Srov. Tamtéž.

⁶⁶ Srov. Tamtéž.

⁶⁷ Srov. Tamtéž.

tak jako na jiných pracovištích, z hlediska věku, délky praxe, stupně kvalifikace, pohlaví i odlišných osobnostních rysů a komplikované bývají i vztahy mezi pedagogy volného času, vychovateli a učiteli, kdy specifické zvláštnosti pedagogického působení ve volném čase nejsou vždy plně pochopeny a dochází k podceňování významu práce s mládeží mimo vyučování ze strany učitelů. Stejně tak vztah podřízený – nadřízený může svou kvalitou zlepšit či zhoršit celkové pracovní prostředí. Jisté je, že jakkoliv narušené sociální vztahy mezi pedagogickými pracovníky mají negativní vliv na výsledek výchovného působení.⁶⁸

Samotný pedagog volného času a vychovatel by měl mít dobré sociální zázemí, tedy fungující rodinu, spokojený partnerský, rodičovský i přátelský a kamarádský vztah, aby mohl sám bez problémů utvářet a podporovat pozitivní sociální vztahy v pedagogicko -výchovném procesu.⁶⁹

---

⁶⁸ Srov. HÁJEK, B. et al. *Pedagogické ovlivňování volného času*, s. 122 – 123.

⁶⁹ Srov. Tamtéž.

2 VOLNÝ ČAS

Pávková vymezuje volný čas jako dobu, která nám zbývá po splnění povinností, tedy jako opak nutné práce, kdy je pouze oblastí naší svobodné volby, jak s tímto časem naložíme. Zahrnuje činnosti, které vykonáváme dobrovolně, rádi, přinášejí nám radost a uspokojení či uvolnění. Pod tento pojem tedy zařazuje rekreaci, zábavu, zájmové činnosti, dobrovolné vzdělávání, společensky prospěšnou činnost i časové ztráty s tímto konáním spojené.⁷⁰

Z tohoto vyplývá, že z hlediska dětí a mládeže nepatří do volného času vyučování a nutná příprava, sebeobsluha, základní péče o zevnějšek a osobní věci, povinnosti spojené s chodem rodiny, domácnosti, výchovného zařízení i další uložené vzdělání a časové ztráty.⁷¹

Podobně pro Hofbauera je stav, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, stavem prožívání volného času. Vymezuje ho dále jako čas, který zbývá po splnění pracovních i nepracovních povinností, a který je naplněn aktivitami, do nichž člověk vstupuje s očekáváními, účastní se jí na základě svého svobodného rozhodnutí, a které mu přináší příjemné zážitky a uspokojení. Za hlavní dimenze volného času můžeme považovat odpočinek, zábavu a rozvoj osobnosti. Plní tedy funkce biologické, sociální a pedagogické.⁷²

Vážanský popisuje volný čas jako časový prostor, který umožňuje svobodnou volbu činností, kdy si člověk vybírá činnost nezávisle na společenských povinnostech, vykonává ji tedy dobrovolně a při konání této činnosti prožívá uspokojení a příjemné zážitky.⁷³

S problémem volného času spojuje nejen časovou stránku, tedy pracovní doba - volný čas, ale také obsahový aspekt - volný čas - svoboda. A z tohoto úhlu pohledu poukazuje na dva hlavní směry: Prvním je negativní pojem - volný čas,

---

⁷⁰ Srov. PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*, s. 15.

⁷¹ Srov. Tamtéž.

⁷² Srov. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*, s. 13.

⁷³ Srov. VÁŽANSKÝ, M. *Základy pedagogiky volného času*, s. 23.

který jedinci zbyl po vykonání všech povinností a po uspokojení základních fyziologických potřeb.

Druhé pojetí je pozitivní - znamená volný čas jako volně použitelný časový prostor, v kterém se může jedinec skutečně svobodně realizovat, dělat to, k čemu ho nikdo nenutí a k čemu není ani podvědomě nabádán.⁷⁴

2.1 Pohledy na volný čas

Volný čas je možné posuzovat z mnoha různých hledisek. Pávková uvádí např. pohled ekonomický, pohled sociologický a sociálně-psychologický, pohled politický, pohled zdravotně-hygienický, pohled pedagogický a pedagogicko-psychologický či pohled historický. Tyto jednotlivé aspekty se však, jak podotýká, prolínají a nelze je posuzovat odděleně.⁷⁵

Ekonomické hledisko poukazuje na prostředky, které společnost investuje do zařízení volného času, a zda a jakým způsobem je zaručena jejich návratnost. To, kolik prostředků jsou lidé ochotni a schopni poskytnout svému volnému času, je jedním z ukazatelů svědčícím o úrovni společnosti. Je neprozíravé krátit investice do volného času, protože odpočínutý a spokojený člověk je v práci výkonnější a to je jedním z předpokladů budoucího návratu vynaložených nákladů a fungující společnosti.⁷⁶

Sak považuje za primitivní ekonomický kalkul, který vidí volný čas mládeže pouze jako zbytkovou a zbytnou oblast a nepočítá s efektivitou a produktivitou potenciálu mladé generace získaného volnočasovými aktivitami, při kterých mladý jedinec rozvíjí své schopnosti a na druhé straně potlačuje negativní sociální rysy a nepočítá tak ani s prostředky získanými předcházením narkomanií

---

⁷⁴ VÁŽANSKÝ, M. *Základy pedagogiky volného času*, s. 29 – 30.

⁷⁵ Srov. PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*, s. 17.

⁷⁶ Srov. Tamtéž, s. 17.

a kriminalitě. Ekonomický význam kvalitního trávení volného času mladé generace jistě není zanedbatelný a volnočasová sféra může kompenzovat nedostatky školského systému.⁷⁷

Z pohledu sociálně-psychologického je sledováno, jaký vliv má trávení volného času na mezilidské vztahy, zda je kultivuje a utváří a celkově rozvíjí osobnost člověka. Mezi sociální činitele, ovlivňující volný čas mládeže patří rodina, vrstevníci a kamarádi a v neposlední řadě masmédiá. Ne vždy se jedná o vliv pozitivní a tak právě školská, volnočasová či výchovná zařízení mají možnost tato negativa vhodným pedagogickým vedením napravit.⁷⁸

Z hlediska politického je nutno zvážit, jakým způsobem a do jaké míry bude stát zasahovat do volného času obyvatel. Rozhodně by stát neměl při ovlivňování volného času narušovat jeho specifika. Základní státní zainteresovanost spočívá především ve vytváření vhodných podmínek k trávení volného času, zakládání a financování sítě zařízení pro volný čas dětí a mládeže, ovlivňování jejich činnosti k pestré a diferencované nabídce pro různé věkové a sociální skupiny v různých zájmových činnostech v pomoci organizacím, sdružením a spolkům pracujícím s dětmi a mládeží ve vytváření podmínek pro uspokojování tužeb dětí a mládeže po spontánní aktivitě ve volném čase ve vytváření kladných postojů dospělých členů společnosti k výchově dětí a mládeže ve volném čase v konstituování pedagogiky volného času, včetně výzkumné činnosti a podílu na přípravě pedagogů volného času ať již profesionálních nebo dobrovolných vytvářením informačního systému k aktivitám volného času dětí a mládeže.⁷⁹

Zdravotně-hygienický pohled, při kterém je brán v úvahu volný čas z hlediska podpory zdravého duševního i tělesného vývoje člověka, zajímá zdravotnické odborníky, kteří sledují režim dne, respektování výkonnostní křivky, hygienu prostředí, vztahů a duševního života např. v rámci školní družiny, či domova mládeže.⁸⁰

---

⁷⁷ Srov. SAK, P. *Proměny české mládeže*, s. 131.

⁷⁸ Srov. PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*, s. 17.

⁷⁹ Srov. Tamtéž, s. 18.

⁸⁰ PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*, s. 18 – 19.

Pohled pedagogický a psychologický respektuje individuální a vývojové potřeby ve volném čase a sleduje do jaké míry a jakým způsobem volnočasové činnosti přispívají k biologické a psychické pohodě člověka. Pedagogické ovlivňování by tak mělo podporovat aktivitu, spontaneitu, seberealizaci a zabezpečovat potřeby jistoty a bezpečí. Dobrovolně prováděné činnosti s vhodným pedagogickým vedením a motivací přispívají k rozvoji všech stránek osobnosti a minimalizují sociálně patologické chování. Z tohoto hlediska můžeme rozdělit pedagogickou činnost na výchovu ve volném čase, jako bezprostřední smysluplné naplnění volného času a výchovu k volnému času, která má informační funkci a pomůže jedinci najít vhodnou činnost pro jeho uspokojení a seberealizaci.⁸¹

---

⁸¹ Srov. PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*, s. 19 – 20.

3 VOLNÝ ČAS STŘEDOŠKOLSKÉ MLÁDEŽE

Volný čas a způsob trávení této doby má v životě člověka bezesporu velký význam a jeho vhodné naplnění je důležité zejména u mládeže, která, jak bylo řečeno v předchozích kapitolách, je typická vysokou mírou aktivity a prochází životní fází hledání se. Pokud se tak neděje a k smysluplnému a zdravému naplnění volného času nedochází, mladý člověk se začne nudit a tak snadno při hledání náplně volného času propadne sociálně - patologickým činnostem jako je např. užívání drog, kriminalita, členství v extremistických hnutích apod., dále nerozvíjí své schopnosti, znalosti, dovednosti a zájmy, jejichž absence je podle Hofbauera a Pávkové znakem nezralosti a problémové osobnosti.

Vzhledem k tomu, že výzkumy potvrzují nárůst volného času středoškoláků, který souvisí s uvolněním prostředí na školách, protože současně je z těchto výzkumů patrné zkrácení doby věnované přípravě na výuku, stává se otázka volného času mládeže ještě aktuálnější a závažnější.⁸²

Na konci sedmdesátých let se zjištěná hodnota volného času pohybovala okolo 32 hodin týdně. Výsledky z roku 1986 uvádějí průměrnou hodnotu okolo 36 hodin týdně. Zde již byly zřetelné rozdíly mezi žáky středních odborných učilišť a studenty ostatních středních škol, které reagují na různé množství školních povinností.⁸³

To, že nárůst volného času pokračoval, ukazuje výsledek šetření prováděného Žumárovou, které bylo přijato MŠMT pod názvem „Sociální analýza mládeže ve východočeském regionu“ a rozděleno do čtyř dílčích úkolů, z nichž úkol „Životní způsob mládeže“, obsahoval právě otázky týkající se oblasti volného času středoškoláků. Konkrétně se jedná o tyto časové hodnoty:

ČR	ČR
2001	2003
5,98 hod/den	6,12 hod/den

84

⁸² Srov. ŽUMÁROVÁ, M. *Představy a skutečnost o využití volného času středoškolskou mládeží : jaká je a jak žije středoškolská mládež na počátku XXI. století.*, s. 7.

⁸³ Srov. Tamtéž, s. 10.

„ Průměrná denní hodnota volného času je cca 6 hodin. Ta je pochopitelně nižší, pokud se jedná o pracovní den a činí asi 5 hodin „volna“ denně. O víkendu je pak průměrná hodnota „času pro sebe“ vyšší a je to asi 9 hodin denně. Nejvíce volného času mají respondenti o sobotách - v průměru okolo 10 hodin.

U množství volného času podle pohlaví jsou patrné jisté rozdíly. Nižší průměrné hodnoty volného času uvádějí více dívky než chlapci. ⁸⁵

„ Získaná data ze souboru zdravotně postižených ukazují, že ani tento soubor se v těchto základních údajích neodlišuje a průměrná týdenní hodnota volného času činila rovněž přibližně 42 hodiny a denní 6 hodin. Průměrná denní hodnota všedního školního dne činí 5,2 hodiny a hodnota „víkendového dne“ 9,3 hodiny. ⁸⁶

3.1 Aktivity ve volném čase

Navzdory charakteristice mládeže jako aktivní skupiny toužící poznávat, zkoušet, hledat a seberealizovat se, zjistila Žumárová problematický poměr mezi „aktivními a pasivními“ formami využívání volného času. Následující tabulce jsou uvedeny výsledky, ke kterým dospěla. Jsou v ní zahrnuty veškeré činnosti provozované během běžného školního dne, ne jen volnočasové.

Činnost	2001	2003
	Hod/den	Hod/den
Škola	5,69	5,68
Příprava do školy	1,40	1,23
Cesta do školy	1,32	1,47
Stravování	1,44	1,46
Pomoc rodičům	0,62	0,57
Osobní hygiena	0,94	0,98
TV, video	1,54	1,73
Nuda, nicnedělání	0,26	0,79

⁸⁴ Srov. ŽUMÁROVÁ, M. *Představy a skutečnost o využití volného času středoškolskou mládeží : jaká je a jak žije středoškolská mládež na počátku XXI. století.*, s. 10.

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ Tamtéž.

Kultura	0,86	0,87
PC	0,48	0,56
Disko, tanec	0,56	0,67
Pohyb, sport	1,17	0,78
Jiné činnosti	1,11	0,72
Spánek	8,57	8,53

87

Zde je patrné, že během pouhých dvou let stoupl sledování televize, tedy pasivní trávení času a zatímco v roce 2001 činila hodnota pohybových aktivit (zde jsou zařazeny různé druhy sportů, turistika, vycházky apod.) za týden 8,23 hodin, v roce 2003 už jenom 5,46 hodiny.

Žumárová zjišťuje dále problémy v poměru mezi přáním věnovat se ve volném čase určité aktivitě a mezi její faktickou realizací. Následující tabulka znázorňuje procenta odpovědí, na otázku, jak by chtěla středoškolská mládež svůj volný čas trávit.

Činnost	2001 (v %)	2003 (v %)
Sportovní činnosti	47,9	37,8
Více různých činností	13,8	2,2
Hudba	9,2	12,0
Nuda, nicnedělání	0,0	1,6
Cestování	6,6	8,1
Meditace, zabývání se sebou, spánek	3,9	11,6
Výdělečná činnost	0,3	1,4
Tanec	3,4	3,7
Internet	3,2	3,6
Výtvarné činnosti	3,7	4,3
Fotografování	1,1	0,4
Péče o zvířata	1,1	3,1
Četba	2,5	6,9
Setkávání se s kamarády	1,7	3,3
Učení se	1,6	0,0

88

Realita se od přání značně liší. Jak již bylo uvedeno, sport zdaleka

⁸⁷ Srov. ŽUMÁROVÁ, M. *Představy a skutečnost o využití volného času středoškolskou mládeží : jaká je a jak žije středoškolská mládež na počátku XXI. století.*, s. 10.

⁸⁸ Tamtéž., s. 8.

v realizovaném časovém snímku nezaujímá první místo, více času zabírá sledování televize (téměř 2 hodiny denně), které se v přáních o náplni volnočasových aktivit vůbec samostatně nevyskytuje. V časovém snímku u respondentů zabírají sportovní aktivity cca 1 hodinu denně, přestože v oblasti přání jsou na prvním místě.

Mládež se sportovním aktivitám věnuje stále méně, ke zlomovému poklesu došlo mezi roky 1992 - 1996 a i nadále neustále klesá zájem o pohybové aktivity i navštěvování sportovních utkání. Podle Saka je pokles následkem komercializace sportu. I rekreační sportovní vyžití považuje pro mládež, finančně závislou na rodičích, za hranici jejich ekonomických možností.⁸⁹

Žumárovou oslovená mládež by se nejraději věnovala některému ze sportů, které se označují jako adrenalinové, což odpovídá touze po riskování a překonávání sebe sama, které je typické pro toto období a zároveň u těchto sportovních aktivit můžeme předpokládat větší finanční náročnost.

Dále se výzkum zabývá důvody, které středoškolskému studentovi brání v trávení volného času, které procentuálně vyjádřeny vypadají takto:

Důvody	2001	2003
Bez udání důvodu	37,7	18,3
Nedostatek času	26,2	32,6
Ekonomické a finanční problémy	10,4	18,1
Nedostupnost v okolí, špatné podmínky, není vybavení	16,8	16,8
Příprava do školy	3,1	5,4
Zdravotní problémy	2,4	5,2
Je již pozdě na tuto aktivitu	0,3	1,3
Zákaz rodičů	0,8	0,7
Není parta	2,3	0,8

90

Přestože se tedy volný čas prodlužuje, středoškoláci jako nejčastější důvod, který je omezuje ve věnování se aktivitám podle svých představ, uvádí nedostatek času, ačkoliv doba věnovaná se přípravě do školy a pomoci rodičům se krátí. Finanční a ekonomické problémy jsou na druhém místě (v roce 2003).

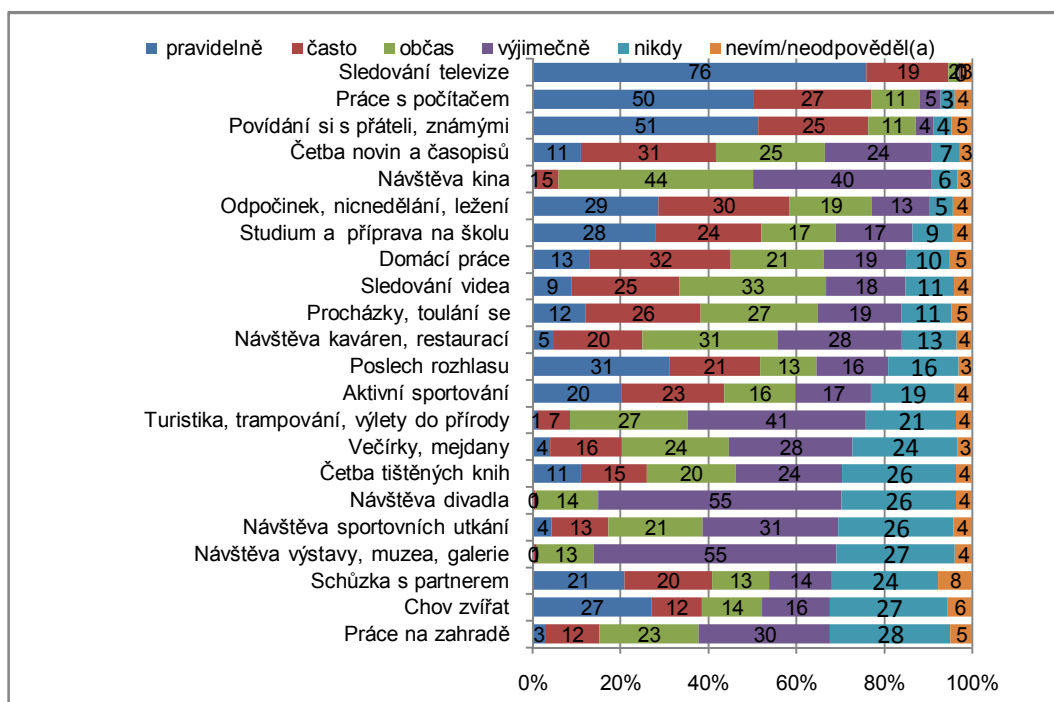
⁸⁹ SAK, P. *Proměny české mládeže*, s. 141.

⁹⁰ ŽUMÁROVÁ, M. *Představy a skutečnost o využití volného času středoškolskou mládeží : jaká je a jak žije středoškolská mládež na počátku XXI. století.*, s. 9.

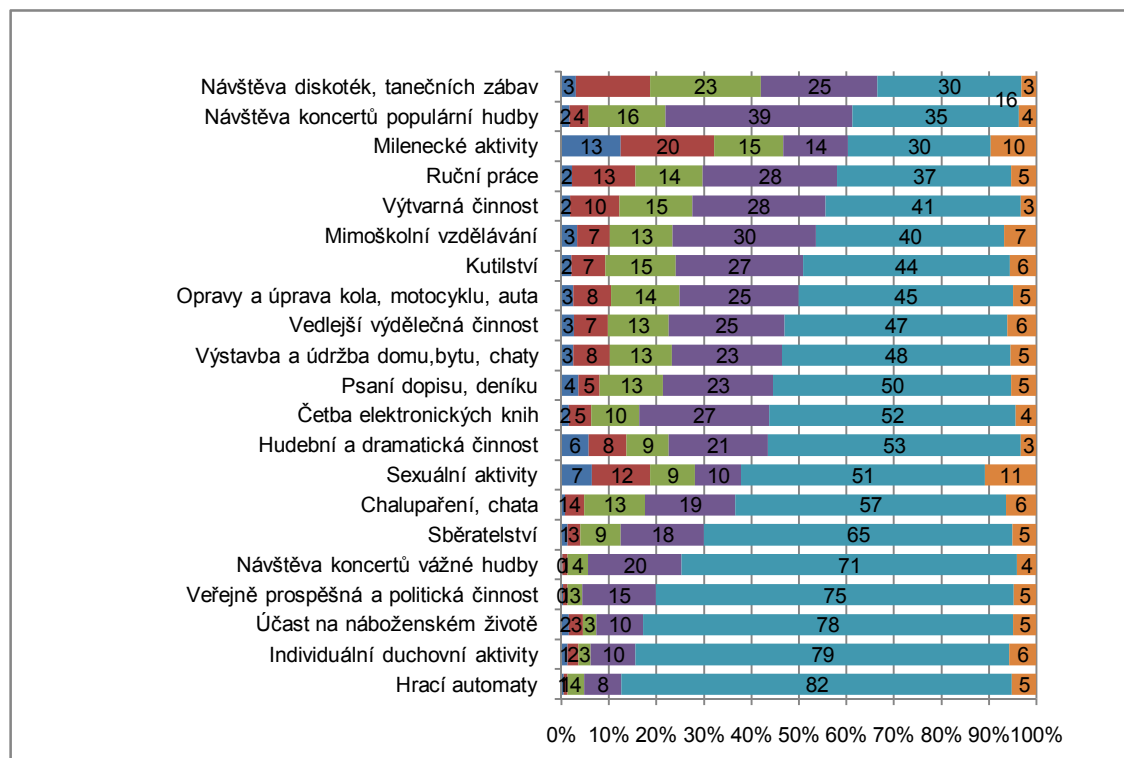
Jako další důvod, že mládež ve volném čase méně sportuje, vidí Sak medializaci. Hovoří o generaci, která vyrůstá pod tlakem masové kultury, především televize. Pro mladé lidi se stává normálním, že jsou baveni bez vynaložení úsilí a aktivity. Sport je pro tento typ lidí namáhavý. Také stoupá hédonistický přístup k životu související s jiným způsobem trávení volného času, ke kterému přiřazuje i užívání drog.⁹¹

Žumárová za důvod poklesu pohybové aktivity ve volném čase u dospívající generace považuje nové aktivity pro volný čas, jako jsou počítače a s nimi Internet, mobilní telefony apod.

I z následujícího grafu, který uvádí Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy v Koncepti státní politiky pro oblast dětí a mládeže na období 2007-2013 je patrné, že největší oblíbenost se u mladých lidí těší sledování televize a práce s počítačem. Na třetím místě je uvedeno povídání si s přáteli, které je potřebné a typické pro tento věk. Grafy ukazují četnost frekvencí všech aktivit u souboru mládeže 14 – 19 let.

⁹¹ SAK, P. *Proměny české mládeže*, s. 142.

92

Faktem tedy je, že proměna trávení volného času je spojena s technologickým vývojem a s nástupem nových médií. Pro starší generaci hlavním médiem, které proměnilo její volný čas a životní styl, byla televize, pro současnou generaci mládeže to jsou nové informační a komunikační technologie: zejména osobní počítač, mobil, Internet.⁹³

Volný čas, který děti, mládež, střední i starší generace prožívají s médii se prodlužuje a roste jeho význam. Organizace a trávení volného času se mění. Vliv médií, je nepopíratelný.⁹⁴

„...avšak stále vyhrávají ekonomické zájmy zaobalené do liberální ideologie. Společnost si stále neuvědomuje závažnost působení médií. Nejde o vliv jednoho pořadu, jednoho média, ale o trvalý tlak komplexu médií.“⁹⁵

⁹² MŠMT. *Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže na období 2007-2013*[online]. (Teoreticko-empirická analytická studie *Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže od roku 2007* doc. dr. Petra Saka, CSc)

⁹³ Srov. SAK, P. *Proměny volného času a zaostávání pedagogiky* [online].

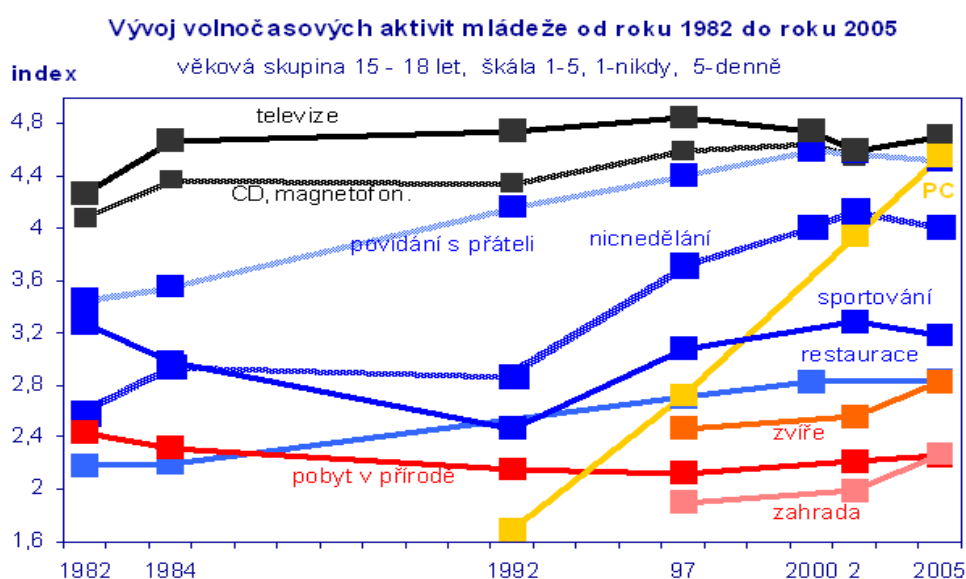
⁹⁴ Srov. Tamtéž.

⁹⁵ SAK, P. *Proměny volného času a zaostávání pedagogiky*. [online].

Následující graf znázorňuje vývoj volnočasových aktivit. Je z něj patrný právě strmý vzestup užívání počítače, jakožto volnočasové aktivity a již uváděný zlomový pokles sportovních činností v roce 1992. Ukazuje jak se ve věkové skupině 15 – 18 let od roku 1982 vyvíjely i další frekvence vybraných volnočasových aktivit. V metodice opakované ve výzkumech od roku 1982 respondent přiřazoval u volnočasových aktivit frekvenci, s jakou danou aktivitu provozuje: 1 nikdy, 2 výjimečně, 3 občas či alespoň jednou měsíčně, 4 často či alespoň jednou týdně, 5 denně anebo téměř denně.

V grafu jsou uvedeny průměry aktivit dané věkové skupiny. Použitá data jsou z empirických výzkumů, které byly realizovány v rámci grantu MPSV ČR „Vliv komputizace na edukační procesy a na osobnost člověka v informační společnosti“. Jde o reprezentativní výzkum české populace, jehož data byla získána technikou standardizovaného rozhovoru na souboru 1818 respondentů. Druhý výzkum byl realizován na základních a středních školách, technikou sběru dat bylo dotazníkové šetření.⁹⁶

97

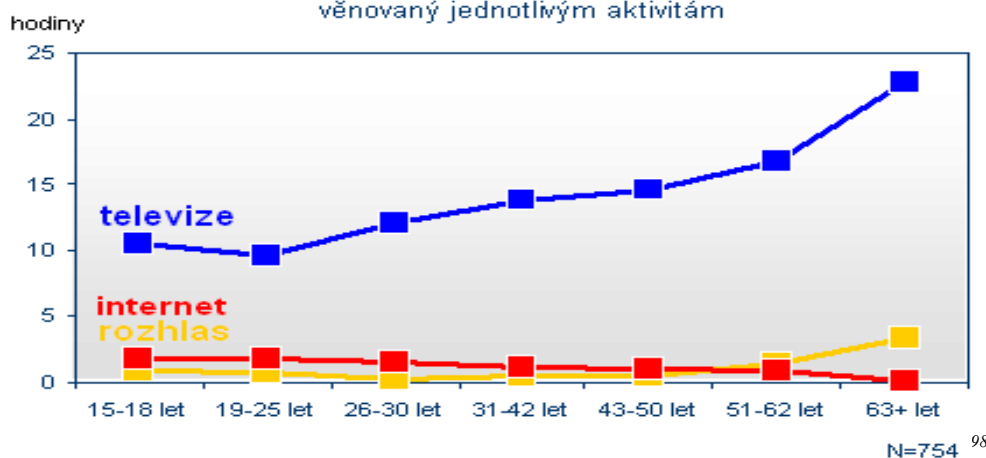
Na následujícím grafu můžeme sledovat patrný pokles zájmu o internet s postupujícím věkem a naopak vzrůstající počet hodin strávených u televize.

⁹⁶ Srov. SAK, P. *Proměny volného času a zaostávání pedagogiky* [online].

⁹⁷ Srov. Tamtéž.

Průměrné množství hodin věnovaných týdně jednotlivým aktivitám

časový snímek - respondenti, kteří uvedli čas věnovaný jednotlivým aktivitám

Mackova studie o aktivitách provozovaných během celého běžného školního dne dosahuje prakticky stejných výsledků jako u Žumárové, ovšem respondenty byli adolescenti v jeho širším pojetí adolescence (10 - 20 let).

Zajímal se také o vzájemné závislosti jednotlivých aktivit, z čehož korelační analýzou vyplynulo, že nejčastěji se do závislosti s jinou aktivitou dostává čas strávený ve škole, což v podstatě odpovídá nejčastěji uváděné zábraně v trávení volného času u Žumárové, tedy pocitu středoškoláků, že nemají na volnočasové aktivity dostatek času. Konkrétně se záporně, tedy delší doba ve škole je rovna kratší době věnované těmto činnostem, projevil čas strávený ve škole u četby, sledování televize, poslouchání rádia a procházení se s přáteli. Dále byla zjištěna korelace mezi četbou a sledováním masmédií, kdy náruživý čtenář se dívá na televizi méně a obráceně. Důležitá aktivita adolescentů jakou je procházení se a povídání s kamarády koreluje záporně s časem stráveným sportováním, což potvrzuje, že sport je alternativou, která vedle potřeby fyzické aktivity naplňuje i potřebu sociálního kontaktu s vrstevníky. ⁹⁹

⁹⁸ Srov. SAK, P. *Proměny volného času a zaostávání pedagogiky* [online].

⁹⁹ MACEK, P. *Adolescence*, s. 140.

3.1.1 Mládež a zájmy

Zájmy jsou psychologickým slovníkem definovány jako schopnosti trvalejšího zaměření, soustředění na určitou činnost, s výrazným emočním doprovodem, které stimulují myšlení, paměť, vůli a další psychické procesy. Lidé se liší nejen v zájmovém zaměření, ale i v trvalosti zájmů, jejich hloubkou, šířkou, intenzitou a tím, jakou pro ně mají hodnotu.¹⁰⁰

Zájmy u středoškolské mládeže se postupně vyhraňují a ustalují a dochází k úbytku roztržitosti v zájmové oblasti. Mládež postupuje v zájmové činnosti mnohdy systematicky, až s vědeckým zaujetím. Pokud proběhlo správně pedagogické vedení v předchozích věkových obdobích a výchově mimo vyučování, tak se děti již dříve orientovaly v jednotlivých oblastech zájmových činností a zvolily si jeden či několik zájmů, které odpovídají jejich potřebám a schopnostem. Jestliže však výchovné vedení ani vlivy prostředí na mládež v tomto smyslu nepůsobily, mohou zůstat někteří dospívající v této oblasti bezradní či zcela bez zájmů. Tento fakt by mohl výrazně negativně poznamenat jejich další vývoj, a proto je nutné takové jedince i přes jejich věk vést k aktivitě v některém druhu zájmové činnosti.¹⁰¹

Mezi nejčastější zájmové okruhy mládeže řadí Hofbauer sport, turistiku, přírodovědu, drobné rukodělné činnosti a různé druhy umění, ať již přijímané či aktivně provozované. Upozorňuje na skutečnost nedostatku esteticko - výchovných předmětů na středních školách, kdy je často literatura jediným zařazeným předmětem tohoto typu. Absenci těchto předmětů považuje za jeden z důvodů menšího zájmu o umění. Mládež je silně ovlivněná školou a sociálním prostředím celkově i v oblasti zájmů, zejména kulturních.¹⁰²

Rozdíly v zájmové orientaci mezi pohlavími se neprojevují již tak výrazně, jako v mladším věku. Do popředí vystupují spíše individuální rozdíly mezi jednotlivci.¹⁰³

---

¹⁰⁰ Srov. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*, s. 694.

¹⁰¹ Srov. HÁJEK, B. et al. *Pedagogické ovlivňování volného času*, s. 107.

¹⁰² Srov. Tamtéž, s. 108.

Na základě korelací jednotlivých volnočasových aktivit a následnou faktorovou analýzou, určil Sak volnočasové orientace. Pod orientaci spadá trs vzájemně korelujících volnočasových činností.¹⁰⁴

Kulturní orientace zahrnuje málo frekventované zájmové aktivity, jak receptivního, tak tvořivého charakteru a doplňuje ji mimoškolní vzdělávání. Patří sem návštěvy divadla, koncertů vážné hudby, výstav, četba knih, výtvarné činnost. Výrazné nositele považuje Sak za kulturní elitu mezi mládeží.¹⁰⁵

Sportovní orientace je vyhraněná, ovšem obsahově chudá. Sportovně orientovaní jedinci se věnují aktivnímu sportování, hrám - včetně her počítačových a hracích automatů, domácím pracím, návštěvě sportovních utkání a většinou je nezajímá intelektuální a kulturní činnost.¹⁰⁶

Extrovertní orientace se vyznačuje potřebou kontaktu s druhým či se skupinou a to je jejím cílem. Jedná se o návštěvy restaurací, kaváren, večírků, sexuální aktivity, schůzky.¹⁰⁷

Manuální orientace představuje zcela specifickou orientaci ve volném čase. Je patrné, že manuální činnosti nevyplývají pouze z nutnosti, ale u některých jedinců jsou prostředkem seberealizace. Řadí se sem kutilství, údržba domu, práce na zahradě, opravy auta, chov zvířat, vedlejší výdělečná činnost apod.¹⁰⁸

Introvertně - konzumní orientace má dvě dimenze volnočasové orientace. Jednak je to konzumní pasivita, kam náleží např. nicnedělání, jednak dimenze introvertce, zahrnující např. psaní deníku. Dalšími činnostmi je poslech hudby, sledování televize, četba časopisů a novin apod.¹⁰⁹

„Uvedené činnosti představují vyhraněné orientace činností ve volném čase

---

¹⁰³ Srov. HÁJEK, B. et al. *Pedagogické ovlivňování volného času*, s. 107.

¹⁰⁴ Srov. SAK. P. *Proměny české mládeže*, s. 137.

¹⁰⁵ Srov. Tamtéž.

¹⁰⁶ Srov. Tamtéž.

¹⁰⁷ Srov. Tamtéž, s. 138.

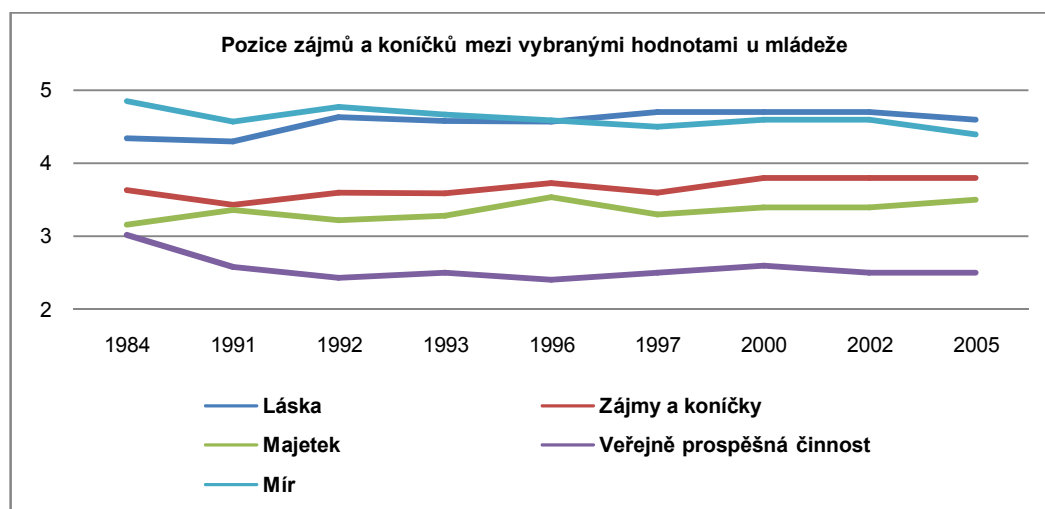
¹⁰⁸ Srov. Tamtéž.

¹⁰⁹ Srov. Tamtéž.

a jádro tvořícího životního stylu mladých lidí. Faktory aktivit ve volném čase vyjadřují zobecnělou empirii. V reálném životě však představují obecné trendy, základní model, kolem něhož oscilují aktivity konkrétních jedinců.¹¹⁰

Pořadí volnočasového zaměření mládeže: 1. introvertně - konzumní, 2. extrovertní, 3. sportovní, 4. - 5. manuální a kulturní, což odpovídá i novějším výsledkům (viz. graf MŠMT - frekvence všech aktivit).¹¹¹

Teoreticko-empirická analytická studie *Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže od roku 2007* doc. dr. Petra Saka, CSc., výzkum dr. Tomáše Houšky *Účast mladých lidí na politickém a společenském životě*, dále výzkumy Národního institutu dětí a mládeže, které jsou založené na srovnání v dlouhých časových řadách, identifikovaly následující trendy v hodnotových orientacích, které poukazují na růst významu ekonomické prosperity, kariéry jako prostředku k získání majetku, materiálních hodnot a smyslového života a jeho prožitkům, včetně drog. Zjištěn byl pokles významu zdokonalování sebe sama a transcendentní dimenze života a idejí. **Naopak trvale roste význam majetku a náplně volného času podle zájmů a koníčků a klesá především význam „být užitečný druhým lidem“, ale také význam míru a veřejně prospěšné činnosti.**¹¹²

113

¹¹⁰ SAK. P. *Proměny české mládeže*, s.137.

¹¹¹ Srov. Tamtéž, s. 149.

¹¹² Srov. MŠMT. *Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže na období 2007-2013*[online].

¹¹³ Srov. Tamtéž.

ZÁVĚR

Ve své práci jsem se zabývala problematikou volného času středoškolské mládeže. Cílem bylo teoreticky popsat vývojovou fázi, ve které se středoškolští studenti nachází s přihlédnutím k souvislostem s volným časem.

Dále z dostupných výsledků výzkumů mládeže zjistit, jakým aktivitám se ve volném čase nejvíce věnují, jakým by se věnovali rádi a co jim v tom brání a jaké mají zájmy.

Přestože mladí lidé jsou charakterizováni jako aktivní a tvořiví, tráví volný čas pasivně a to zejména s masmédií. Nejčastější aktivitou u mládeže je již dlouhodobě sledování televize, následované v posledních letech počítači (Internet, hry).

Přestože se volný čas středoškolské mládeže prodlužuje, jako nejčastější důvod, který brání ve využívání volného času podle představ, uvádí středoškoláci nedostatek času. Průměrný středoškolák samozřejmě neexistuje, ale jistě by bylo zajímavé udělat rozsáhlejší průzkum v této oblasti, týkající se zábran a přání středoškoláků v oblasti trávení volného času.

ABSTRAKT

VERNEROVÁ, Z. *Volný čas středoškolské mládeže*. Bakalářská práce. České Budějovice 2009. Jihočeská Univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce Mgr. Iva Žlábková.

Klíčová slova: volný čas, středoškolská mládež, adolescence, identita, socializace, volnočasové aktivity, zájmy

Práce se zabývá problematikou volného času mládeže. První kapitola charakterizuje adolescenci, zejména socializaci a hledání identity adolescenta. Dále je definován volný čas.

Ve třetí kapitole je popsán volný čas středoškolské mládeže. Uvedeny jsou nejčastější volnočasové aktivity a zájmy středoškoláků, představy o náplni volného času.

Abstract

Leisure time of the secondary school youth.

Key words: leisure time, secondary school youth, adolescence, identity, socialization, pastime activities, interests

The work deals with the leisure time of the secondary school youth. First charter defines the adolescence, especially the identity and the socialization. Below defines the leisure time.

Third charter describes leisure time of the secondary school youth. Most frequent pastime activities and interests the secondary school youth mention in this charter and below their dreaming pastime activities.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ:

Monografické publikace:

HÁJEK, B. et al. *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha : Portál, 2008.

ISBN 978-80-7367-473-1

HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha : Portál, 2000.

ISBN 80-7178-303-X

HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha : Portál, 2004.

ISBN 80-7178-927-5.

JANOŠOVÁ, P. *Dívčí a chlapecká identita: Vývoj a úskalí*. Praha : Grada

Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-2284-9.

LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 3. přeprac. vyd.

Praha : Grada Publishing, 1998. ISBN 80-7169-195-X.

MACEK, P. *Adolescence: Psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*.

Praha : Portál, 1999. ISBN 80-7178-348-X

NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. Praha : Academia, 1999.

ISBN 80-200-0690-7.

PÁVKOVÁ, J. et al. *Pedagogika volného času: Teorie, praxe a perspektivy*

mimoškolní výchovy a zařízení volného času. Praha : Portál, 1999.

ISBN 80-7178-295-5.

PRŮCHA, J. et al. *Pedagogický slovník*. 4. vyd. Praha : Portál, 2003.

ISBN 978-80-7367-416-8.

ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. Praha : Panorama, 1990. ISBN 80-7038-078-0.

SAK, P. *Proměny české mládeže*. Praha : Petrklíč, 2000. ISBN 80-7178-200-9.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha : Karolinum, 1999.

ISBN 80-7184-803-4

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*. Praha : Karolinum, 2005.

ISBN 80-246-0956-8

VÁŽANSKÝ, M. *Základy pedagogiky volného času*. 2. uprav. vyd. Brno : Print

Typia, 2001. ISBN 80-86384-00-4.

Časopisecké publikace:

ŽUMÁROVÁ, M. *Představy a skutečnost o využití volného času středoškolskou mládeží : Jaká je a jak žije středoškolská mládež na počátku XXI. století.* In Bulletin národní protidrogové centrály. 4. vyd. Praha : Policie České republiky, 2004. s. 6-14.

Elektronické dokumenty:

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže na období 2007-2013* [online]. Praha : MŠMT, © 2006. Dostupné na WWW: < <http://www.msmt.cz/mladez/koncepce-statni-politiky-pro-oblast-deti-a-mladeze-na-obdobi-2007-2013> >

SAK, P. Proměny volného času a zaostávání pedagogiky. *Britské listy* [online]. 7. 2006. Dostupné na:

<<file:///localhost/C:/Documents%20and%20Settings/User/Plocha/škola%202009/promeny%20volneho%20casu%20a%20zaostavani%20pedagogiky.mht>>.

ISSN 1213-1792.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Věkové složení obyvatelstva v roce 2008.* [online]. © Český statistický úřad, 2009. Dostupné na: <http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/select_obyvateľstvo>.

